

HÁROMSZÉKI HATÁRŐRÖK AZ 1813-AS HÁBORÚBAN

A székely határőr gyalogezredek háborús részvételéről, harcairól, áldozatairól alig készült írás. A huszárezred története elkészült és kiadták 1878-ban – ráférne ugyan egy frissítés, korszerűsítés, de mégis rendelkezésre áll. A gyalogezredek megszervezéséről Szádeczky-Kardoss Lajos kimerítő munkát készített és ugyanerről Teleki Domokos is, aki ráadásul még röviden a bajor, a török és a francia háborúkba is elkísérte a székely harcosokat.¹ Teleki ugyan felsorolta azokat a levéltári adatokat, ahol találkozott említésükkel, de részletesen az eseményekről nem írt.

A két székely határőr gyalogezred – 1798-tól 14. (1. székely) és 15. (2. székely) ezred – azokban a francia háborúkban, amelyekben a Habsburg-birodalom hadereje részt vett – az első háborús év kivételével – végig aktívan, de legalábbis a szülőföldjéről kimozdítva, jelen volt. Először a két ezredből összeállított vegyes zászlóaljak indultak a hadszíntérre. Az 1. székely zászlóalj 1793-tól 1796-ig, a 2. zászlóalj 1794-től 1800-ig, a 3. zászlóalj 1796-ban és a következő évben, a 4. és az 5. zászlóalj az 1799–80-as háborúban harcolt.² Ezt követően már ezredenként két tábori zászlóalj vonult háborúba, így 1805-ben és 1809-ben. Az orosz háború alatt ugyancsak két-két zászlóaljnak Galiciában kellett állomásoznia figyélőszolgálatban, majd a következő évben innen vonult az 1. ezred, a csíkiak a Duna vidékére, a 2., a háromszéki pedig Észak-Itália felé. Az előbbieik harcát, kiváló szereplésüket a hanai csatában már bemutattuk,³ a jelen tanulmány az utóbbiakat kíséri el a Dráva és az Etsch (Adige) folyó vidékére, hogy kísérletet tegyünk annak bemutatására, miként használta a császári hadsereg a székelyek képességeit és tudását a hadműveletekben.⁴

„1813-ban az ezred (két zászlóalj) a belső-ausztriai hadseregnél volt, és osztagai kisebb harcokban és az itáliai előrenyomulásban vettek részt, de ütközetbe nem kerültek.”⁵ E sorok a császári és királyi hadsereg történetét feldolgozó munkában olvashatók a háromszéki ezredről. A székely zászlóaljok harcaival nagy csaták leírásaiban valóban ritkán találkozhatunk, többnyire ugyanis arra alkalmazták őket, amire a legfelkészültebbek voltak és amiben járatosnak, ügyesnek bizonyultak. E hadszíntér eseményeit ismertető munkákban alig találkozunk a székely katonákkal, de a napi jelentésekben mindig jelen vannak. Igaz ez általában a többi határőrezredre is. A határszolgálat ugyanis többnyire járőrszolgálatot, figyélőpontok működtetését, rajtaütést jelentett. Ezek során alig járható utakat használtak, igyekeztek elkerülni, hogy idő előtt észrevegyék őket a csempészek, határsértők, s mivel kis kötelékekben jártak, meg kellett tanulniuk fegyverükkel lehetőleg pontosan célozni. Közepes- vagy

¹ Szádeczky 1908. és Teleki 1877.

² Wrede 1903. 327–328. o.

³ Csikány 2019.

⁴ Uo. 98–115. o.

⁵ Wrede 1898. 153. o.

magashegyi viszonyokhoz pedig leginkább az erdélyi határőrök szoktak. Mindezek mellett a határőröknek ismerniük kellett a zárt harcrendi mozgásokat, oszlopok és sorok alakítását, alakzat- és arcvonalváltásokat is. Ha kellett, képesek voltak ösztüzet adni, s szuronyt szegezve rohamozni is. Az 1788–90-es török háborúban jól begyakorolták a négyszögek és a tömegalakzatok alakítását is. Vagyis a határőrezredek tábori zászlóaljai – kettővel rendelkeztek – mindazt tudták, amit a sorgyalogezred zászlóaljai. Úgy tűnik, hogy nyitott alakzatokban vívott harcban legalább olyan használhatóak voltak, mint az ilyen harcra rendszeresített császári-királyi vadászok.⁶

A nyitott harcrendeket mindenekelőtt olyan területen alkalmazták, ahol nem lehetett zárt rendben menetelni, szétbontakozni és harcolni. A szétszórt alakzatok mindenekelőtt erdős-hegyes vidéken voltak hasznosak és eredményesek, de a francia háborúkban már a nyílt területen vívott ütközetekben is gyakran találkozhatunk e megoldással. A harcrend elé küldött csatárláncoknak az volt a rendeltetésük, hogy zavarják az ellenség mozdulatait, akadályozzák könnyűgyalogosainak működését, egyes lövésekkel előkészítsék a saját csapatok rohamát, irányokat zárjanak le stb. Nyitott harcrend alkalmazása gyakran előfordult elő- és utóvédeknél, vagyis a csapatok zömének menetét biztosító kötelékeknél. A terep átfésülése, a felderítés, az ellenség kisebb kötelékeinek meglepése nem is történnhetett más-ként. E feladatra először alkalmilag, majd szervezetszerűen alkalmazták könnyűnek nevezett csapatokat, s rendszerint a határőrök is ilyen feladatot kaptak. Nézzük, mindezen feladatoknak hogyan feleltek meg 1813 őszén a háromszéki határőrök! Az ezred két táborig zászlóalja tizenkét századdal vonult háborúba, négy század maradt otthon.

Ezredparancsnok: Divéky Antal ezredes		
Alezredes: betöltetlen		
Első őrnagy: Riebel, Theodor őrnagy		
Második őrnagy: Benke Zsigmond őrnagy		
Századparancsnokok		
1. (Bölon)	Taborovich, Arsen	alszázados
2. (Köpec)	Móricz József	százados
3. (Telegdibacon)	Bálint (Bálint), ?	százados
4. (Sepsiszentgyörgy)	Herovics, Johann	százados
5. (Nagyborosnyó)	Palugyay Rudolf	százados
6. (Barátos)	Szöts András	alszázados
7. (Dálnok)	Baritz József	alszázados
8. (Zabola)	Ernst, Gregorius	százados
9. (Felsőcernáton)	Csernjantzky, ?	százados
10. (Kézdivásárhely)	Radosavljevich, Abraham	százados
11. (Bereck)	Milasevich, Bazil	százados

⁶Többet erről lásd *Exercier-Reglement für die kaiserliche-königliche Gränz-Infanterie*. Wien, 1808.

12. (Kézdipoján)	üres	
13. (Bölon)	Natali, Josef	alszázados
14. (Páké)	Szék József	alszázados
15. (Dálnok)	üres	
16. (Kézdivásárhely)	Radotsay, ?	alszázados

A 15. (2. székely) határőr gyalogezred parancsnoki állománya 1813 januárjában⁷

Az említett háborús év eseményei két szakaszra oszthatók. Az első felvonása az 1813-as tavaszi hadjárat, melyet a francia és az orosz–porosz haderő vívott egymással. Ez azonban csupán egy rövid előjátéknak tekinthető, ugyanis a május 20–21-i bautzeni csata után a felek annyira kimerültek, hogy június 4-én hathetes fegyverszünetet kötöttek. Mindkét félnek szüksége volt újabb erősítésre, melyet elsősorban az Osztrák Császárság hadereje jelenthetett. Napóleon azonban nem teljesítette Ferenc császár azon óhaját, hogy a csatlakozásért cserébe kapja vissza összes elvett tartományait, így a bécsi politikának egy útja maradt. A franciaellenes szövetség ezt követően három jelentős európai hatalom erőforrásait tudhatta maga mögött, és immáron semmi nem állhatott útjába egy újabb hadjárat megindításának, mely őszi hadjáratként vált ismertté.

Karl Philipp zu Schwarzenberg tábornagy vállalta az óriási feladatot és felelősséget, hogy vezesse a szövetségesek haderejét. A fővezér 130 000 emberéhez 50 000 porosz és ugyanannyi orosz csatlakozott, ez képezte a csehországi főerőt. Sziléziában 110 000 porosz és orosz katona gyülekezett Friedrich Wilhelm von Bülow tábornok vezetésével, északon Jean Baptiste Bernadotte korábbi francia marsall – ekkor éppen svéd trónörökös – porosz, svéd és orosz csapatai szintén 110 000 főt számláltak. A tartalékot az oroszok adták az Odera vidékén. A főhadszíntér mellett az osztrák hadvezetés még a franciákkal szövetséges itáliai sereg és Bajorország felé is kénytelen volt csapatokat kiállítani, ez lett a belső-ausztriai hadsereg Johann von Hiller tábornagy parancsnoksága alatt. A fegyverszünetet Napóleon pazarul kihasználta, ekkor már 420 000 embernek parancsolt.

Az eredeti hadműveleti tervtől eltérően a szövetségesek közül először Bülow tábornok támadott, de nem sok sikerrel. Ezt követően Schwarzenberg csapatai indultak meg a cseh Érchegeységen át Drezda felé, de a katonaszerencse, a késlekedő vezetés és a rossz helyzetértékelés megfosztotta őket a sikertől. Napóleonnak két nap, augusztus 26–27-e kellett a szövetséges főszereg legyőzéséhez és visszakényszerítéséhez Csehországba. Az csupán gyógyír lehetett, hogy útközben véletlenül ráakadtak egy francia hadtestre, amelyet sikerült felmorzsolniuk, mert ahol nem volt jelen a zseniális hadvezér, ott kevésbé kísérté szerencse a francia fegyvereket. Napóleon nem tehetett mást, Lipcse környékén összevonta a hadseregét. Ezt viszont immáron a szövetségesek használták ki, és mindenfelől ide vették az irányt.

⁷ÖStA KA ML 6127. Standes-Tabellen. Zweites Szekler G. I. R. Nr. 15. A névalakok bizonytalanok, a keresztnevek meghatározása esztleges, többnyire a *Militärschematismus des österreichischen Kaiserthums*. Wien, 1822. alapján történt. Itt kívánok köszönetet mondani a Hadtörténeti Levéltár bécsi kirendeltsége delegátusainak, akik megkönnyítették a tanulmány forrásainak feltárását.

Az október 16. és 18. közötti „népek csatája” óriási győzelmet hozott a francia császár ellenségeinek.

A belső-ausztriai hadsereg alakulatai 1813. augusztus elején gyülekeztek a Mura völgyében. Amikor az iderendelt csapatok beérkeztek, a megalakuló hadsereghez 32 zászlóalj, 40 lovasszázad, hozzávetőleg 35 000 ember és 120 löveg tartozott. Augusztus közepén a hadsereg a következőképpen helyezkedett el: Radstadt, Bad Ischl és Aussee környékén a bajor sereggel szemben álló dunai hadsereg balszárnyához vezényelve Aaron Stanisavljevich vezérőrnagy dandára 3000 emberrel állt; Klagenfurt környékén gyülekezett a főerő 17 000 emberrel, tőle jobbra Spital és Gmünd in Kärnten felé – a Stanisavljevich-dandárral összeköttetésben – Christoph Ludwig Eckhardt vezérőrnagy dandára 3000 emberrel, míg balra Alsó-Stájerországban Joseph Fölseis vezérőrnagy 3000 emberrel készült a hadműveletek indulására. Zágráb környékén Paul Radivojevich altábornagy 9000 embere állt tartalékul, a főhadiszállás Klagenfurtban volt.⁸

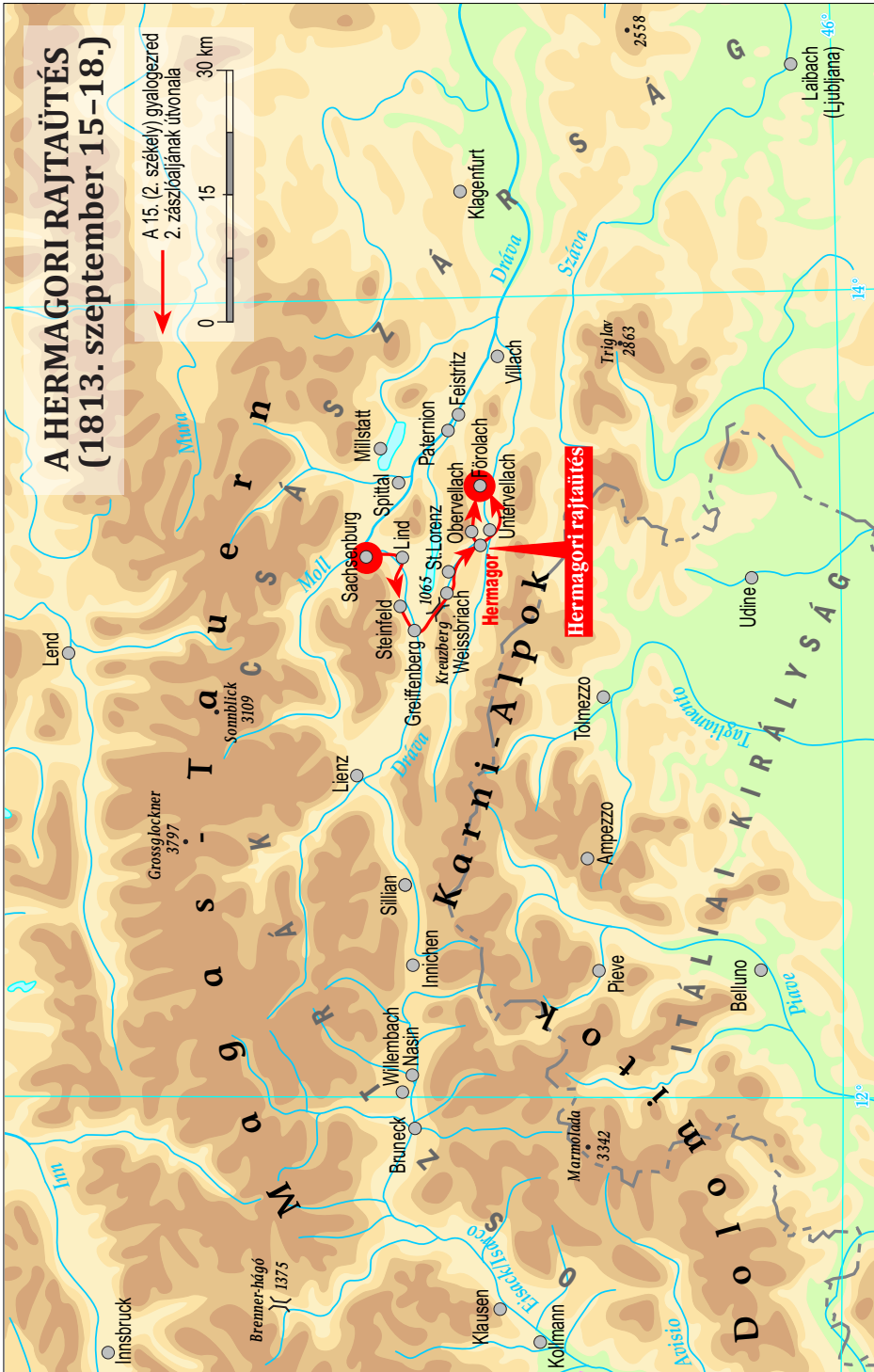
A hadsereg szervezete kezdetben sokszor megváltozott, a 15. (2. székely) határőr gyalogezred két tábori zászlóalja kezdettől más-más dandár kötelékében szolgált. Az 1. zászlóalj a Stanisavljevich-dandárral a dunai hadsereg támogatására indult, a 2. zászlóalj pedig Nieder- és Oberwölz környékén, a Mura felső folyásának völgyében állomásozott. Ez utóbbi a 8. vadászzászlóaljjal, a 9. (Frimont-) huszárezred egy századával és egy fél tüzéruteggyel alkotta Eckhardt vezérőrnagy dandárát. A hónap végén a dandár már Spitalban állomásozott.⁹

A belső-ausztriai hadseregnek mindenekelőtt a korábbi békekötések után megmaradt tartományok védelmét kellett ellátnia, de kedvező esetben támadó hadműveletre is vállalkozhatott. Egy korábbi háborús sebesülés miatt az egyik lábára sántító Hiller tábornagynak mindenesetre Bécsben a lelkére kötötték, hogy kerüljön minden kudarcot, biztosítsa Karl Philipp zu Schwarzenberg tábornagy főhadsergének a hadműveleteit, sikeres működésével segítse elő, hogy a bajorok minél előbb átálljanak a szövetségesek oldalára. Hiller – ahogy ma mondjuk – megosztó személyiség volt, tábornoktársai nemigen kedvelték, beosztott tisztjei azonban igen. Pályafutása elején még támogatta őt Károly főherceg, a hadügyek legelismertebb szereplője, de később már ő sem kedvelte. Még nagyobb gondot jelentett Hiller számára, hogy az Udvari Haditanács elnöke, Heinrich Bellegarde tábornagy sem szívelte. A tábornagy csapatait egyelőre a Mura középső folyásánál állomásoztatta, hogy a Bécs felé vezető legrövidebb hadműveleti irányt lezárja, vagy akár Villachon és Tarvison¹⁰ át az Isonzo völgyébe, az alkirály balszárnya felé előrenyomulhasson. Egy dandár Aussee és Salzburg felé tartotta az összeköttetést a dunai hadsereggel.

⁸ *Welden* 1855. 5–6. o. Az itáliai hadjáratához lásd *Uebersicht des Feldzugs im Jahre 1813 zwischen den Allirten und k. Französischen Armeen*. 5. Abtheilung. Feldzug im Italien. Weimar, 1814.

⁹ ÖStA KA AFA K 1579. 1813-8-60h., állománytábla, ÖStA KA AFA K 1580. 1813-8-206e.

¹⁰ Az Osztrák Császársághoz tartozó helységek neveit német alakban közöljük, ahogy a hadműveleti iratokban szerepelnek, kivéve a magyar korona országait, ahol a magyar névalakot tüntetjük fel. Tarvis olasz neve Tarvisio.

1. térkép

A belső-ausztriai hadsereggel szemben álló francia–olasz hadsereg élén Eugène de Beauharnais itáliai alkirály állt, Napóleon mostohafia, akit Jenő alkirályként fogunk emlegetni. Az alkirálynak a fegyverszünet felmondásáig 51 400 embert sikerült összeszednie, s rendelkezett 130 löveggel. Ezzel az erővel kívánta lezárni az Osztrák Császárság déli határait, illetve akarta megvédeni az 1809-ben létrehozott Illír Királyságot. A Villach–Klagenfurt iránynak csekély hadműveleti jelentőséget tulajdonított, vagyis erre nem tervezett támadást. Az alkirály augusztus közepén Udinében hat, zömmel újonc olaszokból álló hadosztályt egyesített. Terve az volt, hogy erejének zömével Laibachba¹¹ vonul, hogy onnan vagy északra, Tarvis és Villach felé, vagy északkeletre, Zágráb felé támogatást adhasson az ott álló seregréseinek.

Hiller a fegyverszünet felmondása után azonnal, már augusztus 18-án erejének egy részével Villach felé vonult, és 19-én megtámadta a várost. Ezzel egy időben indult az alkirály négy hadosztállyal Laibachba, eggyel pedig Tarvisba. Jenő háromnapi menet után, 21-én kapta a hírt, amikor a főoszlopának éle már elérte Adelsberget¹², a vége pedig Görzöt¹³, hogy az osztrákok Villachnál a francia helyőrséget visszanyomták a Dráva déli partjára. Jenő tehát kénytelen volt északra fordulni, hogy gátat vessen az osztrákok esetleges további támadásának.

Közben, augusztus 17-én Horvátországban Laval Nugent vezérőrnagy az ott állomásozó Radivojevich altábornagy hadosztályának egy részével a Száván átkelt, és 20-án elérte Károlyvárost¹⁴, ezt követően továbbnyomult Fiume¹⁵ felé, melynek a helyőrsége időközben elvonult.

Augusztus 28-án az alkirály támadást indított Villach visszafoglalásáért, amit a védők először visszavertek ugyan, de egy megkerülő mozdulat miatt az állásaikat mégis kénytelenek voltak feladni. E kudarcukat azonban hamar feledtette, hogy a két nappal később induló osztrák hadművelet oly sikeresnek bizonyult, hogy Laibach francia helyőrsége már komolyan aggódhatott. Ennek híre eljutott az alkirályhoz, aki így kénytelen volt lemondani az elért sikerének továbbfejlesztéséről, sőt – mivel Nugent tábornok 31-én Fiumétől tovább vonulva már délről is fenyegette Laibachot – két hadosztállyal Tarvistól a Száva völgyén át idesietett. Ezen elvonulás fedezésére visszahagyott két dandár egyelőre sikeresen ellenőrizte az egész déli Dráva-partot. Szeptember 11-én Jenő elérte Laibachot, ahonnan indulva ezt követően az időközben elvesztett Isztriai-félszigetet próbálta visszaszerezni, de eredménytelenül.

A háromszékiek mindeközben még mindig a Dráva völgyében állomásoztak, de korántsem tétlenül. Ha a nagyobb hadműveletekben nem is vettek részt, de azokba a feladatokba előszeretettel bevonták őket, amelyekben a korábbi francia háborúkban eddig is kitűntek. Felderítés, meglepő támadások, rajtaütések szinte napirenden voltak. Mint említettük, az Eckardt-dandárban a 8. vadászszázalóaljjal harcoltak együtt, amelyet helyi, karintiai katonák alkottak. A vadászok azok között a hegyek között, azon a zord vidéken nőttek fel, amelyeken akkor,

¹¹ Szlovénul Ljubjana, ma Szlovénia.

¹² Szlovénul Postojna.

¹³ Olaszul Gorizia.

¹⁴ Horvátul Karlovac.

¹⁵ Horvátul Rijeka.

illetve most is harcolniuk kellett. A háromszékieknek őket kellett követniük, velük kellett helytállniuk. Az erdős-hegyes területen vívott harc mikéntjét jól ismerték, de most sziklás, kopár meredélyeken kellett csúszniuk-mászniuk. Egy közös vállalkozásuk részletes bemutatására is lehetőségünk van, hála egy skiccnak, vagy nevezzük inkább vázlatnak, mely még 1824-ben jelent meg egy osztrák katonaujságban.¹⁶ E műfajt azért találták ki, hogy a háború kisebb, mondjuk, harcászati szintű eseményeit, leginkább hősiesség helytállásait bemutassák. Jelen esetben történetünk főhőse Peter Pirquet von Cesenatico százados, a 8. vadászszázalaj egyik századparancsnoka. A százados nem akárki, hisz már korábban, 1809-ben kiérdemelte a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét, és pályafutását tábornagyként fejezte be (1. térkép).

A vázlat szerint Hiller tábornagyt szeptember 12-én adta ki az utasítást Eckhardt vezérőrnagynak, aki Spitalból irányította a Felső-Dráva vonalának védelmét, hogy induljon el a Gail-völgybe és állíttasson fel egy biztosító vadászszázalajt Paternion és Sankt Hermagor között. E manőver célja nem lehetett más, mint hogy az ellenséget félrevezesse és elérje, hogy a franciák a védelmi vonalukat kiszélesítsék, ezáltal gyengüljön a Spital–Villach irány védelme. A vezérőrnagy mindenekelőtt tisztázni kívánta az ellenség helyzetét, ezért Pirquet százados szeptember 14-én azt a feladatot kapta, hogy az ellenség mögötti területen hajtson végre felderítést. A százados és különítménye a Dráva völgyéből, Sachsenburgból indult a Gail-völgyben fekvő Sankt Hermagorba¹⁷, majd onnan vissza Kreuzbergbe. Ezt követően felderítette a Wessensee menti területet egészen Paternion településig, majd visszatért a kiinduló állomásra. Nem tudjuk, kik kísérték a századost, de bizonyosan a vadászai lehettek. Azt talán nem is kell leírunk, hogy ez egy igen veszélyes vállalkozás volt, mely nagy óvatosságot igényelt. A százados nem hibázott, az ellenséges állások között sikerült a feladatot baj nélkül végrehajtania.

Pirquet százados visszaérkezve benyújtotta jelentését. Ennek tartalmát nem ismerjük, de bizonyosan szerepelt benne, hogy a franciák a Villachtól Spittal felé vezető út mentén állásokat foglaltak. Eckhardt tábornok ezért határozhatta el, hogy egy nagyszabású vállalkozással jobbról kerülve, Sankt Hermagor felől fenyegeti az ellenség oldalát. A gondolatot tett követte, és a tábornok kiadta a parancsát, hogy egy különítmény nyomuljon előre az említett városig. A feladat végrehajtására Hieronymus Mumb alezredes, a 8. vadászszázalaj parancsnokának vezetésével egy különítmény indult, mely négy vadászszázadból, az 53. (Jellačić-) gyalogezred négy századából, a 15. (2. székely) határőr gyalogezred három századából és a 9. (Frimont-) huszárezredtől egy szárny¹⁸ huszárból állt. Az alezredes Pirquet századost bízta meg, hogy Kreuzberget megkerülve jusson ki az ott lévő ellenség hátába. A százados

¹⁶ ÖMZ 1824/3. Szenen aus den beiden ersten Monaten des Feldzuges 1813 in Italien (Aus den Tagebuche eines österreichische Offiziers). 79–105. o.

¹⁷ Ma Hermagor-Pressegger See, az események nyomán követéséhez javasolom Európa 19. századi térképének használatát <https://maps.arcanum.com/hu/browse/composite/> (A letöltés időpontja: 2021. július 23.)

¹⁸ A huszárszázad fele.

azonban e feladatot nem oldhatta meg, mert a franciák időközben kiűrtették a települést. Ezt követően Pirquet emberei a különítmény többi részével szeptember 15-én reggel Sankt Hermagorban találkoztak. Itt egy pillanatra meg kell állnunk. A cikk szerzője aligha nézhette írás közben a térképet, mert a napok megjelölése nem lehet helytálló. Sachsenburg és Sankt Hermagor között a távolság negyven kilométer, így a korábban említett felderítés egy pater-nioni kitérővel legalább 150–160 kilométer volt, amire még lóháton is legkevesebb három-négy nap kellett. Ezután a különítménynek a negyven kilométer megtételéhez pedig legalább másfél napra volt szüksége. A felderítés tehát szeptember 10-én kezdődhetett, a különítménynek pedig 14-én reggel már el kellett indulnia.

Az viszont bizonyos, hogy szeptember 15-én délután egy óra körül a már Sankt Hermagornál álló különítmény járőre ellenséget észlelt az Obervellach felől vezető úton. A kirendelt előőrs valóban látott egy zászlóalj nagyságú köteléket, mely a főúttól jobbra, Untervellach felé eső magaslaton harcrendbe sorakozott. Az ellenség túl erősnek látszott, ezért Mumb alezredes elrendelte a visszavonulást. Pirquet százados azonban arra a következtetésre jutott, hogy ha az ellenség valóban erős lenne, úgy egészen másként viselkedne, vagyis támadna. Elgondolása szerint, mivel a franciák előnytelen állást vettek, ő pedig a területet, a terepet jobban ismeri, mint az ellenség, ezért akár a századával egyedül is sikeres lehet. A százados közölte álláspontját a főnökével, aki megadta az engedélyt a felderítésre és egy esetleges támadásra. Pirquet a saját századának egyik szakaszával és egy székely szakasszal indult a terv végrehajtására. Egy fél szakasz vadászt Koch fővadással jobbra kikülönített azzal a feladattal, hogy az erdőn keresztül lopakodjon előre és jusson az ellenség hátába, mialatt ő a többiekkel arcból támad. A franciák nem küldtek ki járőröket, vagy legalábbis ezekkel nem találkoztak, mert semmi nem akadályozta a derék vadászszázados tervének megvalósulását.

Pirquet vadászaival és székelyeivel az ellenséggel szemben, árkon bokron keresztül lopódzott előre. Nagyjából száz lépésre értek az ellenségtől, amikor a franciák észlelték őket, és rögtön az egész arcvonalon elkezdtek löni rájuk. Ez azonban kevés sikert hozott, viszont ezzel felfedték magukat a támadók előtt, „s ezután egy golyó se ment veszendőbe”. A tudósítás szerint alig több mint nyolc perc alatt a védők közül már minden bizonyonnyal jelentős számban haltak vagy sebesültek meg. Közben Koch fővadász kijutott az ellenség hátába, esetleg oldalába, ami végképp teljes káoszt idézett elő amazok soraiban. Ezt kihasználva Pirquet rohamot fúvatott vagy doboltatott, és szuronnyal estek a franciáknak, akik már képtelenek voltak komoly ellenállásra. A százados látta, hogy az ellenség nem kaphat támogatást, ezért elrendelte az üldözést. Az elől harcolókat Mumb alezredes a különítményével követte, majd csatlakozott az üldözőkhöz. A franciákat csak a közelben lévő erdő mentette meg a pusztulástól, melyben szét tudtak széledni. Az ellenség állásában negyven halottat és sebesültet találtak, huszonegy embert pedig elfogtak. Pirquet elveszített kettő vadászt és három székelyt, öten megsebesültek.

Némileg másként írta le az eseményeket Mumb alezredes, akinek a jelentése alapján Eckhardt tábornok összeállította értesítését a hadosztályparancsokának.¹⁹ E szerint az ellenség az obervellachi magaslattól egy 600 fős zászlóaljval támadott, mire az alezredes elhatározta „az ellenség felé menni és a kitűnő vadászokkal jobbról és balról oldalba venni”. Saját részről egy század vadász, fél század székely és egy szakasz huszár indult el az alezredes akaratát megvalósítani. A jelentés szerint az ellenség kétszázadnyi tartalékkal rendelkezett, a roham mégis olyan jó sikerült, hogy az ellenség egy hídon át Untervellachra menekült. Az alezredes üldözés közben azt figyelte meg, hogy az ellenséges zászlóaljparancsnok az embereit újra „tűzbe akarta hozni”, ezért egy hídon tömeg alakzatba állíttatta őket, hogy egy gyors ellentámadással szembeszálljanak az üldözőkkel. „Ehhez azonban nem volt elég bátorság”, s nem sikerült elég nagyra a tömeg, így egy szuronyroham végleg lemondatta őket az ellenállásról. Az ellenség Förolach faluhoz hátrált, ahová az üldözők „30 lépésig követték”. A jelentés szerint az ellenség húsz halottat és nyolc súlyos sebesültet hagyott hátra. A saját veszteség a vadászoktól egy halott és két sebesült, a székelyektől egy-egy halott és sebesült, egy huszár elesett, egy ló elpusztult, egy pedig megsebesült. Az alezredes mindenkit dicsért a helytállásáért, viszont továbbra is fenyegetve érezte magát, ezért erősítéseket igyekezett magához vonni. Ekkor éppen három és fél század székely határőr volt nála.

Nézzük tovább az eseményeket a vázlat nyomán! Másnap, szeptember 16-án reggel Pirquet százados Eckhardt tábornoktól azt a feladatot kapta, hogy a századával siessen egy Lind nevű települést visszafoglalni, és onnan vezessen egy vállalkozást Paternion felé. Ezek szerint a franciák sem tétlenkedtek, s különítményeket küldtek ki Villachból vállalkozások és felderítés végrehajtására. Lind a Dráva völgyében fekszik, éppen azon az úton, amelyen Mumbék korábban érkeztek. Visszafoglalása, vagyis a visszavonulási út nyitva tartása kulcsfontosságú kérdés volt. Ráadásul Pirquet-ék elvonulása után négy órával Mumb alezredes különítményét az ellenség megtámadta és Kreutzbergig nyomta vissza. Eckhardt tábornok e hírre Pirquet századost a századával, két század székellyel, továbbá két Jellačić-századdal az alezredes segítségére küldte azzal a paranccsal, hogy újra nyomuljanak előre és Sankt Hermagort foglalják vissza. Pirquet 17-én csatlakozott Mumbhoz, ezalatt azonban az ellenség visszavonult és Sankt Hermagor előtt állást foglalt.

A francia Jean-Pierre Piat tábornok három zászlóalj gyalogossal és egy lovasvadász osztállyal igyekezett fedezni Sankt Hermagornál a Villach felé vezető utat. Piat tábornok dandára az alkirály hadseregének balszárnyához tartozott, mely Villach környékét fedezte. A Pierre Guillaume Gratien tábornok vezette hadosztály szeptember 17-én Finkenstein és Paternion között állt, ezen állás bal oldalának biztosítását kellett ellátnia Piat tábornoknak.²⁰Szeptember 18-án délután egy órakor Mumb alezredes a különítményével Kreutzbergből Weissbriachba menetelt, ahol állást foglalt és felkészült a további előrenyomulásra. Pirquet százados itt kapott parancsot, hogy balra a hegyháton törekedjen az ellen-

¹⁹ ÖStA KA AFA K 1583. 1813-9-309a. Eckhardt vezérőrnagy 1813. szeptember 16-i jelentése.

²⁰ *Welden* 1855. 34. o.

séget oldalt kerülve kijutni egészen Sankt Hermagor magasságáig. Ennek végrehajtásához a századán kívül megkapta az egyik Jellačić-századot, a székelyektől Baritz százados századát, a dálnoki századot és Balgha hadnagy huszárszakaszát. Mumb alezredes a zömmel az úton vonult előre, s amint lehetett, megtámadta az ellenséget. A franciák viszont kitartoán védekeztek és több támadást visszavertek. Az ellenség azonban elkövette azt a hibát, hogy nem figyelt a hegyi ösvényekre, így a megkerülő oszlop észrevétlenül eljutott Radnigig. Piat tábornok erről értesülve azonnal elrendelte az állások elhagyását és sietve visszavonult Hermagorba vagy még tovább. Mumb alezredes az ellenség nyomában maradt.

Pirquet százados – látva, hogy már nincs esélye a franciák visszavonulási útját elvágni – jó vadásztiszthez méltó elhatározásra jutott: a franciáknak Hermagoron keresztül hosszabb az út Villach felé, mint neki a hegyeken át, vagyis megelőzheti őket és elvághatja a visszavonulási lehetőségüket. Szándékának megvalósítása érdekében kiadta a szükséges parancsokat, többek között, hogy az eddig az előőrsét vezető Andel főhadnagy maradjon hátra, és a főoszloppal kapcsolatot tartva kövesse. A huszárszakasz parancsnokát is eligazította, hogy lehetőség szerint igyekezzenek a gyalogság után, majd az oszlop élére állva elindult, hogy teljesítse a lehetetlennek látszó, de önként vállalt feladatát. A kis osztag hegyre fel, hegyről le, erdőn, mezőn, szakadékon, többnyire olyan szűk ösvényen tört előre, hogy gyalogosan is alig lehetett haladni, de másfél óra múlva mégis Untervellach mögé érkeztek. A huszárok nélkül persze, mert egy idő után nekik már lóról szállva sem volt járható az út, így hamar lementek a főútra. Ehhez bizonyosan hozzájárult az is, hogy ekkor már két órája szakadt az eső.

Amikor Pirquet százados az embereivel megközelítette a főutat, akkor éppen ott vonultak az ellenség zárt oszlopai vissza Villach felé. Most jól jött a szakadó eső, mert így észrevétlenül, egy kukoricaföldön keresztül egészen nyolcvanlépésnyire megközelíthették a biztosítás nélkül haladó franciákat. A vadászok, akik a fegyvereiket állandóan jól betakarva tartották, ebből a helyzetből, közvetlen közelről adták le az első s egyetlen ösztütüket, majd azonnal szuronyrohamra indultak, s betörték az oszlopok közé. A meglepett ellenség hiába próbálta viszonzni a tüzet, a vizes fegyvereikből egyetlen lövést se tudtak leadni.

A meglepetés tökéletesre sikerült, „ezután a derekas támadás után az ellenség futásban keresett menedéket úgy, hogy a vadászok már nem érhették el őket”. Pirquet századosnak azonban még kevés volt ez a siker. A küldöncként mellette szolgáló két huszárral, akik eddig vele együtt kantáron vezették a lovukat, lóra ugrottak és vágattak az ellenség után. A százados ráadásul kiszúrt egy zászlót, s elkezdte biztatni a huszárokat, hogy szerezzék meg, „mire azok az oszlopon keresztül nyomulva elérték a zászlóig, és legyőzve a tartóját, saját kezükbe vették azt”. Ezután a huszárok – jó néhány szúrással a lovaikon – szerencsésen visszatértek. Pirquet közben parancsokat osztogatott, a vadászait és székelyeit arra ösztökélte, hogy kövessék az ellenséget, a Jellačić-századdal pedig a Hermagor felől vezető utat figyel-tette, mert fogalma sem volt, hogy hol van a különítmény zöme.

A szeptember 18-i harcot a csíkpálfalvi Bíró János Frimont-huszárcapitány hőstetteiről szóló leírásban másként olvashatjuk, bár ez lehet, hogy csupán a különítmény főerejének a

harcáról szól.²¹ E szerint az ellenséges Piat-dandár Sankt Hermagornál szeptember 18-án indult támadásra. Az elővéd, mely egy vadászszázadból, egy Jellačić-századból, fél székely századból és tartalékként másfél Jellačić-századból állt, hátrálni kezdett. Erre egy francia–olasz zászlóalj csatárláncba bontakozva és két zászlóalj tömeget formálva, tovább támadott. Erre Bíró parancs nélkül felkiáltott: „Alezredes Úr, én belevágok!”, és egy bizonyos Vozáry főhadnaggyal s az általa vezetett nem egész Frimont-huszárszakasszal az ellenségre rohant, amelyet megállított, legalábbis megtorpanásra késztetett. Ez időt adott a saját csapatoknak, hogy rendbe szedjék magukat és ellentámadásra induljanak. A támadás sikerrel járt, fogásba ejtettek egy francia zászlóaljparancsnokot, tizenegy főtisztet és 500 embert, megszerkeztek három zászlót, 800 fegyvert és tizenöt dobot. A végeredmény ugyanaz, a császári csapatok győztek. Ezen kis hadművelet leírása talán jól szemlélteti azokat a harcokat, melyeket a háromszéki határőröknek 1813 őszén és telén vívniuk kellett.

Hiller a korábban említett stratégiai mozdulataival egyelőre elérte a célját. A Száva völgyét megszállta, az alkirályt csapatai megosztására készítette, Laibachot három oldalról fenyegette. Ráadásul az alkirály erőinek lekötése szabad utat nyitott számára Tirolon²² át Itáliába. Egyelőre azonban meg kellett várni, hogy a bajorok ki mellé állnak, ezért Hiller csak kisebb erők kiküldését rendelte el Brixen felé. A feladatot Franz Philipp Fenner altábornagy, a hadsereg egyik vadász „fenegyereke”, a belső–ausztriai hadsereg legszélső jobb szárnyi hadosztályának parancsnoka kapta. Az altábornagy feladatát olyan lendülettel hajtotta végre, hogy Sachsenburgból Lienzen át előrenyomulva már szeptember elején élsapataival – a Puster-völgyön keresztül – Brixenig jutott. Ezt a területet Antonio Bonfanti tábornok tartalék gyaloghadosztálya védte, melynek szervezését éppen csak befejezték. A hadosztálytól egy zászlóalj állt Brixenben, melyből kikülönítve egy század őrizte a Mühlbacher Klause nevű kis útelzáró erődöt. Ezt az állást támadták meg szeptember 11-én önkéntes tiroli vadászok egy osztrák előőrsosztállyal és foglalták el, miközben a védők közül vagy száz fő még meg is adta magát. Ezután a franciák vagy francia szolgálatban harcoló olaszok Brixent²³ is kiürítették. Az osztrák csapatok ezt követően Bozenig²⁴ zavartalanul előrenyomulhattak. Bonfanti erre szeptember 15-én még Trientet is elhagyta Verona felé. Az alkirály le is váltotta a nem túl merész olaszt, és helyette egyik adjutánsát, a megbízható Alessandro de Rege conte di Giffenga tábornokot nevezte ki a tartalék hadosztály parancsnokának.

Giffenga tábornok nem sokat tétlenkedett, szeptember 21-én bevonult Trientbe, majd még ezen a napon továbbindult Brixen felé. Az osztrák előőr, mely alig 400 reguláris katonából és önkéntesből állt, a támadó hadosztállyal szemben teljesen esélytelen volt, ezért lehetőleg rendezetten, tervszerűen visszavonult a Puster-völgy keleti felébe, amit azonban már mindenképpen védeni akart. Giffenga tábornok szeptember 28-án az osztrák elővéd csapatait

²¹ *Hirtenfeld* 1857. 1208–1209. o. Később, 1815-ben Bíró is kiérdemelte a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét.

²² Ideértjük a későbbi Dél-Tirolt, jelenleg Olaszország Bolzano autonóm megyéjét.

²³ Olaszul Bressanone.

²⁴ Olaszul Bolzano.

Bruneckig²⁵ nyomta vissza. Az itt kialakuló ütközet az osztrákoknak nem hozott szerencsét, s kénytelenek voltak folytatni a visszavonulást Toblachig²⁶. Az viszont már jól jött a hátrálóknak, hogy az ellenség nem üldözte őket, hanem éppen a mostani osztrák határnál megállt.

Talán nem is kell mondanunk, hogy Fenner tábornok megerősítésre szorult, ami e napokban az Eckhardt-dandártól meg is érkezett. Ekkor, a lehető legjobb pillanatban érkezett be a háromszéki 2. zászlóalj és egy Frimont-huszárszásad, hogy megfordítsa az események folyását. Ugyanakkor már közeledett a másik háromszéki zászlóalj is, amely szeptember 29-én még Ranstadtban, több mint 200 kilométerre volt. Az e napon készült hadrend szerint a két háromszéki zászlóalj a Fenner-hadosztály Stanisavljevich vezérőrnagy vezette dandarába tartozott, immáron ismét együtt, legalábbis papíron.²⁷

Nem sokkal ezután változás történt a 15. (2. székely) határőr gyalogezred vezetésében. Az október 1-jén kelt hadseregpáncsnoksági parancs „felülvizsgálatra” Erdélybe rendelte Divéky ezredest, akinek a parancsnokságot át kellett adnia Benke őrnagynak. Ezzel tulajdonképpen az Udvari Haditanács végzését hajtották végre a kiérdemesült ezredes nyugálmományba helyezéséről.²⁸ Divéky Antal az ezred történetének fontos személyisége volt. Papolcon született 1750-ben, sorsa szorosan kötődött a határőrezredhez. Egy rövid időszakról eltekintve, amikor a nemesi felkelés szervezésében vett részt, mindig az ezrednél szolgált, az utóbbi négy évben már parancsnokként.²⁹ Legismertebb hőstette kétségtelenül az austerlitz csatában nyújtott teljesítménye volt. Divéky ezredestől, akit nyugdíjazása után előléptettek vezérőrnaggyá, a parancsnokságot a 13. (román–illír) határőrezredtől áthelyezett Mathias Betzmann alezredes vette át, ugyanekkor Theodor Riebel őrnagyot alezredessé, Benke Zsigmond másodőrnagyot első, Móricz Miklós századost másodőrnaggyá léptették elő.

Fenner altábornagy tehát Toblachnál gyülekeztette csapatait, hogy visszavegye a kezdeményezést. Október 2-án már 1600 embere volt, s nem is várt tovább, hanem másnap hajnalban elindult. Alig húsz kilométer megtétele után Fenner felderítői már jelezték a várható ellenállási helyet. A Rienz folyócska völgyében, Willenbach és Nasen település között egy magaslaton, a mai Vila di Sotto település közelében ugyanis francia–olasz csapatok védelemi állást foglaltak. Reggel nyolc órától kezdődően egészen délig először heves puskatűzzel próbálták a felek megtörni egymást, majd az altábornagy személyesen több rohamot vezetett a székely gyalogosok élén. A sikert végül is a tirolai népfelkelő vadászoknak sikerült kivívniuk azzal, hogy a Rienzen átkelve, a balparton a védők hátába kerültek. A csatát ezt követően megtelt ellenséges futókkal. „A rendkívül kitűnő székely század az ellenség zászlaját elvette,

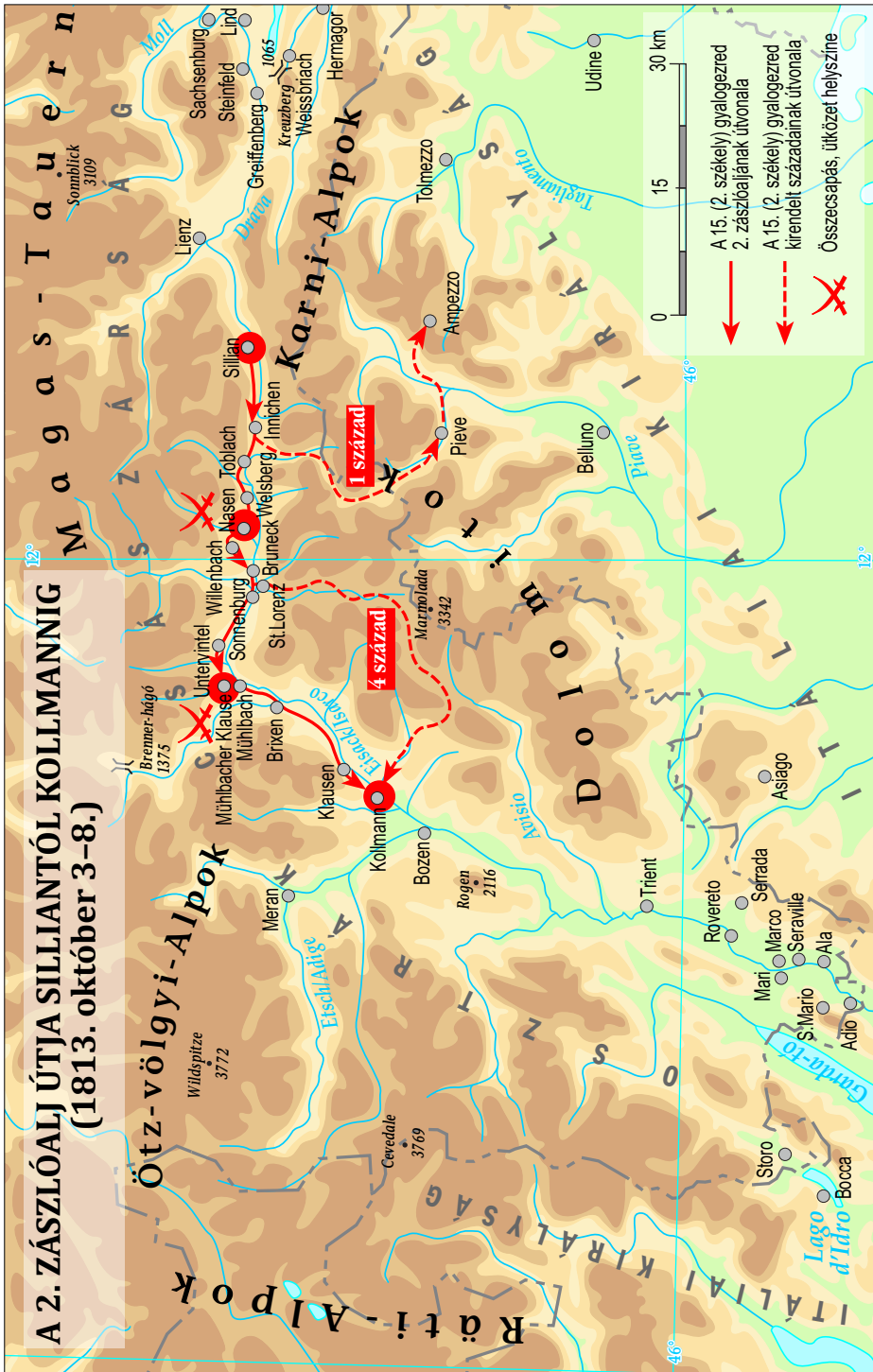
²⁵ Olaszul Brunico.

²⁶ Olaszul Dobbiaco.

²⁷ ÖStA KA AFA K 1583. 1813-9-556.

²⁸ Uo. K 1590. 1813-13-42. Armee Befehles Protokoll 1813. No. 6. Villach, 1813. október 3.

²⁹ Divékyről többet <https://muvelodes.net/enciklopedia/diveky-antal-generalis-az-austerlitz-csata-egyik-magyar-hose> (A letöltés időpontja: 2021. július 23.)

2. térkép

melyet a főhadiszállásra egy futár útján beküldök” – írta október 4-én Fenner tábornok a főparancsnoknak. A Niederdorfból³⁰ írt jelentés szerint a hadosztályparancsnok október 6-ra várta Stanisavljevich tábornok dandárának beérkezését.³¹ A hadosztályparancsnokban mély nyomot hagyhatott csapatainak teljesítménye, mert még egy későbbi jelentésében is dicsérte őket. A székelyeket vezető Benke őrnagyról például az írta, hogy „példamutató bátorsággal és határozottsággal” vezette csapatát. Leírta azt is, hogy Benke a vadászszázad parancsnokával együtt, amikor a csapataikat „pihentetni és visszavonni akartam (mivel már 9 órától délután 4 óráig tűzben voltak), kértek, hogy had maradhassanak egészen az ütközet végéig, majd csak a sorcsapatoktól elvárható tömegalakzatot alakítottak, az ellenség állásának balszárnyát áttörték és menekülésre kényszerítették”.³² Pedig Fenner pályafutása alatt látott már kiváló hegyi csapatokat, hisz a tiroli vadászok emblematikus alakja volt.

Fenner október 5-én Bruneckben kelt jelentéséből tudjuk, hogy hadműveletének biztosítása érdekében egy különítményt küldött ki Toblachtól délre, Ampezzo felé. A háromszéki székelyekből álló különítményt a 12. század parancsnoka, Szék alszázados vezette,³³ aki az említett helységnél 120 főnyi ellenséges reguláris katonaságot talált. A százados nem sokat gondolkodott, hanem megtámadta és Belluno felé úzta a hely varázsát élvező olaszokat és franciákat.³⁴ Talán itt érdemes megemlítenünk, hogy a ma síparadicsomáról híres helyen a székely határőröknek már háromezres hegyek között, kopár, sziklás terepen kellett harcolniuk.

Közben a Stanisavljevich-dandár október 6-án – nem akármilyen menetteljesítménnyel – beérkezett Lienzbe. Innen a dandárparancsnok megírta Fennernek, hogy indul utána, de egy félszázad székelyt hátrahagy hadifoglyok, dezertőrök kísérésére és őrzésére, illetve tartja az összeköttetést a Gail folyó völgyében álló csapatokkal. A dandár elindulását Salzburg környékéről az tette lehetővé, hogy megindultak a tárgyalások a szövetségesek és a bajorok között, mely végül október 8-án Riedben egy egyezmény aláírásával végződött. Ennek értelmében az osztrák császári és a bajor királyi csapatok ezentúl együtt igyekeznek Napóleont véglegesen legyőzni. Egyelőre azonban nem ártott a bajorokat Salzach-mentén figyelni³⁵ (2. térkép).

Giffenga tábornok csapatai az október 3-i harcok után a sonnenburgi³⁶ magaslatokig húzódtak vissza, miközben az ottani hidat felégették. Úgy tűnt a tábornok ezt az állást tartani akarja, mivel kis különítményeket küldött ki és állított fel különböző irányokba, hogy a szárnyait megkerülés ellen biztosítsa. Egy magaslaton pedig tartós védelemre rendezkedett be. Fenner tábornok, miután megszállta Brunecket, szintén különítményeket küldött ki felderítésre, illetve az ellenség zaklatása, visszaszorítása érdekében. Ez utóbbi olyan jól si-

³⁰ Olaszul Villabassa.

³¹ ÖStA KA AFA K 1584. 1813-10-62.

³² Uo. K 1584. 1813-10-99.

³³ ÖStA KA ML 6127. Standes-Tabellen. Zweites Szekler G. I. R. Nr. 15., 1813. októberi kimutatás.

³⁴ ÖStA KA AFA K 1584. 1813-10-86.

³⁵ Uo. K 1584. 1813-10-93. Stanisavljevich tábornok október 6-i jelentése.

³⁶ Olaszul San Lorenzo di Sebato.

került, hogy végül a francia–olasz csapatok mégis elálltak a harctól és visszavonultak a Mühlbacher Klauséig, aminek a megerősítését és eltorlaszolását azonnal elkezdték. A császáriak nyomon követték őket, a rombolt hidat helyreállították, hogy a lövegek és szekerek is követhessék a gyalogosokat és a lovasokat. Az ellenség munkálatairól a felderítők hamar jelentéseket küldtek, ezért Fenner igyekezett gyorsítani az előrenyomulását, hogy mielőtt végeznének, támadni tudjon. Erősítésekre azonban továbbra is szüksége volt, ezért nagyon sürgette a Stanisavljevich-dandár érkezését, mely október 7-én reggel valóban elérte Brunecket. Fenner a beérkező 1. székely zászlóaljtól négy századot azonnal elindított a hegyeken át egy Kollmann³⁷ nevű hely megszállására. Ez a település az ellenség visszavonulási útján feküdt, tehát jó esély mutatkozott a kiserődben lévő védők elfogására. Ehhez azonban a székelyeknek egy hetven kilométeres hegyi utat kellett megtenniük, 1500 méter körüli magasságban, alig járt utakon.³⁸

Az október 7-i események ismertetését átengedjük a hivatalos jelentésnek, ennél jobb összefoglalást magunk sem adhatunk.³⁹

„A Mühlbacher Klausé elfoglalása 1813. október 7-én. (Lienz–Brixeni úton)

Az ellenség 1813. október 6-ról 7-re virradó éjjel a korábban leégett erődöt eltorlaszolással, a híd szétszedésével és sáncokkal jól védhető állapotba hozta. Egy gránátos és egy voltigeur-század⁴⁰ védte a szűk szorost. A szárnyak megkerülés elleni biztosításához a kétoldali magaslatra egy sorzászlóalj állt fel. A tartalék a mühlbachi magaslatra húzódott vissza.

Amikor Fenner altábornagy még október 6-án este a hírszerzők egybehangzó kijelentése szerint az ellenség ezen állásáról értesült, azonnal arra a meggyőződésre jutott, hogy az ellenség 3000 emberével számolhat, ezért a következő rendelkezést adta ki:

Még 6-án este 11 órakor kiküldönít 1 székely és 3 tiroli vadászszázadot az úgynevezett Koglerhöhn át Maranzen felé, egy másik éppen ilyen erős oszlopot pedig a Rodenerbergre, az ellenség jobb szárnyába indít el. Az egyéb csapatok Ober- és Unter-Vintl között gyülekeztek. A két oldaloszlop azt a parancsot kapta, hogy 7-én reggel 8 órakor gyors támadást intézzenek úgy, hogy a Mühlbacher Klausét, amíg a sajátjaik az ellenséget szemből foglalkoztatják, ők hátulról érijék el.

Az ellenség azonban észrevette, hogy jelentős oldaloszlopokkal a visszavonulási útját szándékoznak fenyegetni, ezért a Mühlbacher Klausén felállított két lövegét a mühlbachi magaslatra küldte hátra és jelentősen megerősítette az oldaloszlopaik ellen felállított csapatait, miáltal az a cél, hogy a Klausét hátba támadjuk, megghiúsult. Csupán hosszan foglalkoztatni tudtuk.

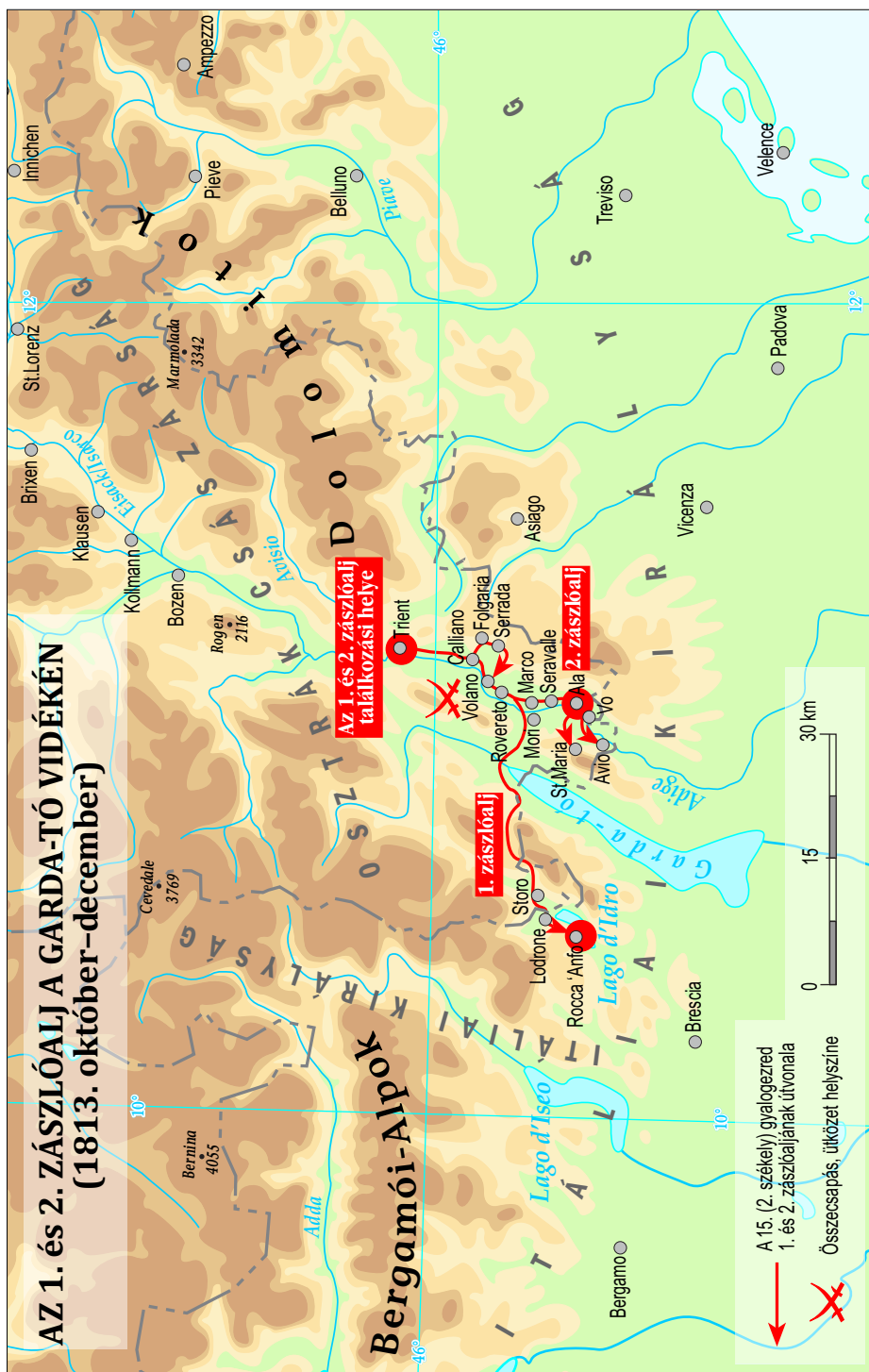
Nem maradt hátra más, mint az erődöt szemből támadni. Ennek elősegítésére két vadász- és egy székely század azt a feladatot kapta, hogy az erőd végéhez, a Marazengebirge egy rendkívül meredek, alig megmászható lejtőjén addig nyomuljon előre, míg az erőd hátát

³⁷ Olaszul Colma.

³⁸ ÖStA KA AFA K 1584. 1813-10-155. Fenner október 9-i jelentése.

³⁹ Relationen 1814. 7–9. o.

⁴⁰ Könnyűgyalogos század.

3. térkép

el nem éri. Délután 2 órakor Nadler százados a vadászokkal és Simon főhadnagy a székelektől minden előforduló nehézséget legyőzve tört előre, amikor a bátor Taris báró százados egy szikláról leesett és meghalt. Ekkor állt Fenner altábornagy a többi csapat élére, és szemből és hátból megtámadta az erődöt, és néhány perc alatt elfoglalta. A védők nem menekülhettek. Sokakat megöltek, 7 főtiszt és több mint 450 ember őrmestertől lefelé fogságba került, ez a szám óránként növekedett.

Az ellenséget az erőd elfoglalása után Mühlbachon át Brixen felé, majd tovább Klausenig üldözték. Ellenállási kísérletei mindenhol eredménytelenek maradtak. A hegyekben lévő különítményeit elvágták tőle. Az ellenség veresége és szétverése annyira teljes volt, hogy győzedelmes fellépésünket, amely már Kollmann és Bozen ellen irányult, semmi sem akadályozhatta.

Fenner altábornagy ebben a helyzetben a csapatai számára bármely irányt adhatott, mely az Itália elleni hadműveleteit kedvezővé teheték.

Az ellenség tartalék hadosztálya olyan gyorsan hátrált, hogy már nem maradt ideje az Eisack hidját lerombolni, amihez pedig már megtette az előkészületeket. Az elvágott különítmények jórészt megadták magukat.

Fenner altábornagy különösen dicsérte a szüntelen hévet és a katonai ismereteket, melyeket Spanochi százados a főszállásmesteri kartól ebben a helyzetben mutatott. Benke őrnagyot a 2. székely ezredtől és Eisenstecken őrnagyot a tiroli vadászoktól az elhatározott és jó csapatvezetésért az erőd elleni rohamnál és a Mülbacher Höhe megrohamozásánál véghezvittekért. Nadler százados a vadászaival és Simon százados a 2. székely [ezred]től elsőként rohant az ellenség hátába az erődbe, amivel megkönnyítette az arctámadását. Milasevich, Baritz és Bálint százados, Suchard főhadnagy, Leopold alhadnagy a 2. székely ezredtől, továbbá Leiß alhadnagy a 8. vadászzászlóaljtól célszerű mozgásával az ellenség balszárnyán, azt a Mülbach előtti állásából elűzte és így hozzájárult a győzelemhez.

Meghalt Taris százados, és 5 ember, 20-an megsebesültek és néhányan eltűntek. A székelektől 4 ember meghalt őrmestertől lefelé és 12 megsebesült.”

E szerint a székelektől a 3., a 7. és a 11. század vett részt a támadásban, vagyis a telegdi-baconi, a dálnoki és a berecki század. Ez volt talán a legnagyobb visszhangot kiváltó sikere a háromszéki ezrednek a hadjárat alatt, ami persze nem jelenti azt, hogy máskor ne harcoltak volna hasonló odaadással s megbízhatósággal. Több mint ezer kilométerre a hazától. Fenner tábornok személyesen vezetett egy székely gyalogosztályt az erőd ellen.

Az ellenség az erőd bevétele után megállás nélkül menekült, még a hidakat sem volt ideje lerombolni. Brixent ugyan megpróbálta védeni, de sikertelenül. Fenner könyörtelenül üldözött Trientig, ahol a híres Castelvechiót, a püspöki kastélyt is körülzáratta.

A székely zászlóaljok századai október 8-án szétszórva különböző helyeken álltak. Az Etsch völgyében, Kollmannban e napon a 2. zászlóalj három százada volt, az 1. és a 2. zászlóalj hét százada pedig a hadosztályzómmal vonult.⁴¹ Az 1. zászlóalj egy százada tiroli

⁴¹ ÖStA KA AFA K 1584. 1813-10-155b.

vadászokkal a hegyek között lévő Moena, illetve Caprile nevű településnél biztosította az utakat. A 2. zászlóalj egy százada Ampezzónál maradt (3. térkép).

Az ellenség október 16-tól állást épített ki és védelemre készült Calliano település mögött, egy bizonyos Volano nevű helység környékén. Innen fedezte Rovereto városkát. Fenner tábornok október 26-án két oszlopban indult meg az állások felé, az egyik – három századdal a 2. zászlóaljból – egyenesen az Etsch folyó mentén a völgyben, a másik balra kerülve a hegyek között a Folgaria-völgyben Serrada felől közelített. Ennek az oszlopnak az ellenség esetlegesen innen érkező megerősítését is meg kellett akadályoznia. A hét székely századdal kiküldött oszlopnak végül sikerült a völgyet védő csapatok jobbszárnyát fedező ellenséget menekülésre kényszeríteni, így a völgyben támadók dolga is könnyebbé vált. Az ütközetről készült jelentésből idézzük: „Vlasits tábornok úr ekkor egy század székellyel rohamozott a hídon át, a barikádot megnyitotta és elsőként mászott a fleschre⁴². Az ellenséget a tartalékához űzte vissza.” Máshol azt olvashatjuk: „Vlasits tábornok úr éppen egy ágyút a házaktól balra előre állítatott fel, hogy ezzel a hidat oldalról pásztazza, én az erre érdemes tábornokot féltve, egy székely század élére állva az ellenséget a hídról visszavertem.”⁴³ Fenner tábornok írta e sorokat, akinek lábát e támadáskor lövés érte, így kénytelen volt a parancsnokságot átadni Vlasits Ferenc⁴⁴ vezérőrnagynak. A székely veszteség ebben az ütközetben nem ismert. A győzelem után annak gyors kihasználása sem maradt el. A negyvenhét éves dombovári születésű Vlasits tábornok nagy energiával üldözte Giffenga visszavonuló csapatait.

Az ütközet utáni napokban még Marcónál kialakult egy kisebb összecsapás, amelyben ismét szerepet játszottak a székely határőrök. Ennek részleteit a Frimont-huszárezred történetében olvashatjuk.⁴⁵ Anton von Callot huszár őrnagy, az elővéd parancsnoka október 28-án azt a parancsot kapta, hogy Marcónál foglaljon állást. Alig állt neki azonban e feladat végrehajtásának, amikor egy erős ellenséges oszlop tűnt fel és azonnal támadott. Callot a helyzetet értékelve megállapította, hogy az ellenség jelentős erőfölényben van, ami igaznak is bizonyult. A francia Lenot-dandár kétezer emberrel nyomult előre, közte egy dragonyos századdal. Az őrnagy azonban úgy döntött, hogy a székely zászlóaljjal, két vadászszázaddal és egy huszárszázaddal mégis az ellenségre ront. A meginduló harc során a székelyek az előttük fekvő területet Pieve⁴⁶ település házaig lépésről lépésre birtokba vették. Itt némi támogatást kapva a támadást tovább folytatták. Régi ismerősünk, Bíró kapitány nyitotta az utat, aki egy szakasz huszárral először rárontott az ellenség gyalogságára, majd a dragonyosokra is. „A bátorság legyőzte az erőfölényt.” A dragonyosok hatvan foglyot hátrahagyva Marco felé vonultak vissza. A székelyek ezt követően rajtaütöttek egy dalmát gyalogezreden,

⁴² Ék alakú védmű.

⁴³ ÖStA KA AFA K 1585. 1813-10-370a. Fenner tábornok jelentése a callianói és La Pietra-i állás elleni október 26-i támadásról.

⁴⁴ Vlasits Ferenc Alajos 1832 után a Franz Aloysius Freiherr von Vlasits névalakot használta, lásd Nagy-L. 2020. 405. o.

⁴⁵ Ernst 1862. 154–155. o.

⁴⁶ Ma Rovereto ipari területe.

és azt szét is verték. A támadás lendületét még az sem törte meg, hogy közben elérték és elfoglalták Marco települést. A különítmény folytatta az előrenyomulást, de ekkor ellentámadás érte, melynek során egy székely századot az ellenség „sokszoros támadással nagyon veszélyes helyzetbe juttatott”. Bíró kapitány azonban ismét résen volt, s a támadókat visszaszorította. Az üldözésnek azonban már nem volt helye, Bíróéknak vissza kellett vonulniuk Marcóba, mert az ellenség erősítést kapott.

A francia–olasz csapatok azonban végül Ala települést is elhagyva visszavonultak. Vlasits a Fenner-hadosztállyal, mögötte Hannibal Sommariva altábornagy, márki a belső-ausztriai hadsereg jobbszárnyai hadtestével, ezt kihasználva birtokba vette a területet. Október 31-én a trienti kastély is megadta magát, így az ott maradt székely század is felszabadult a körülfoglalás meglehetősen unalmas feladatától.

Közben a hadszíntér középső részén is változások következtek be. Jenő alkirály két és fél hadosztálya számára a villachi állás tarthatatlanná vált, ezért Tarvisba húzódott vissza, de itt sem lehetett sokáig. Egy hadosztály maradt a tarvisi útkereszteződésnél, hogy a visszavonulást fedezze, a többiek október 6-án és másnap már Predilre és Malborghettóra hátráltak. Másnap azonban egy balszárnyai átkarolás a további védelmet itt is lehetetlenné tette.

Az október 8-i riedi szerződés után Hiller új tervet dolgozott ki. E szerint október 10-én a balszárnyai csapatait elindította az ellenség követésére Friuliba, mialatt ő Trient felé vonult. Ezzel egy időben az Eckhardt-dandárt Innichenből⁴⁷ Ampezzonon át Belluno felé küldte. Hiller tábornagy csapataival október 25-én és másnap érkezett Trientbe. Ezalatt Eckhardt közeledett Bassanóhoz, mialatt az alkirály a zömével még csak Sacilén állt. Jenő azonban e kelepceből könnyen kijutott, mert Eckhardt nem kapott támogatást, s mivel egyedül nem volt esélye a győzelemre, néhány napos harc után inkább visszahúzódtott. Jenő így Bassanón keresztül elérte Veronát. Egy Felső-Ausztriából érkező hadosztály támogatásával november 10-én Hiller a Valsuganán keresztül a balszárny megerősítésére indult, és Verona, valamint Legnagno előtt állást foglalt. Közben az igen tevékeny, de kis létszámú Nugent-dandár október végén a Pó torkolatához áthajózott, és november 18-án elfoglalta Ferrarát, miáltal az alkirály jobbszárnyát nyugtalanította.

A Sommariva-hadtest csapatai időközben a Garda-tó környékén megálltak, a zöm az Etsch-völgyében foglalt állásokat, s a környező völgyeket különítmények, járőrök ellenőrizték. Ez a következő hetekben így is maradt. Az 1. zászlóaljnak – továbbra is a Stanisavljevich-dandár állományában – a Garda-tótól nyugatra, a Lago d’Idro melletti, egyébként gyönyörű fekvésű településekre, Lodronéra és Rocca d’Anfóra kellett átvonulnia, majd innen Bresciáig egy román határőrzászlóaljjal, két és fél Frimont-huszárszázaddal kellett folyamatosan portyáznia, járőröznie. A hely megközelítése okozott némi gondot, hisz alig volt járható út, a számukra biztosított két ágyúval is nagy kerülőt kellett megtenni, mire ideértek. A különítmény vezetésével kapcsolatban volt valamennyi nézeteltérés, mivel a székelyeket Móricz őrnagy vezette, míg a huszárokat a hasonló rangban lévő Rakovszky István kapitány, aki

⁴⁷ Olaszul San Candido.

viszont a portyázás mestere volt, és a jelentéseket is ő írta.⁴⁸ A hely elzártságát mutatja az is, hogy amikor Sommariva tábornok a székely zászlóalj számára Rocca d'Anfóra küldött egy kocsit gyalogsági lőszerrel, egyúttal azt parancsolta, hogy takarékoskodjanak és inkább „szuronnal szerezzenek érvényt az erejüknek”. Ráadásul ezt a készletet még meg kellett osztaniuk a románokkal is.⁴⁹ A különítmény szinte állandó harcérintkezésben volt a franciákkal, akikkel naponta találkoztak a tónál vagy a hegyi ösvényeken. Időnként lövöldöztek egymásra, s váltakozó sikerrel foglyokat ejtettek. Rakovszky kapitány sűrűn küldte jelentéseit a Brescia környéki változásokról, de a levelek között Móricz őrnagy napi jelentésével is találkozhatunk.⁵⁰

A 2. zászlóalj elvileg kedvezőbb helyzetben volt az Etsch folyó völgyében, de azért a nehézségből nekik is kijutott. A franciák támadása leginkább Verona felől volt várható, tehát előőrsként ők álltak legközelebb az ellenséghez. A zászlóalj századonként szétesztva egy-egy fáluban volt elhelyezve, de jutottak századok a Garda-tó és az Etsch közötti Monte Baldo nevű hegységbe is.

Az alkirály hadseregének hadosztályai november 6-án Veronától Legnanóig és Bresciáig álltak. Jenő az osztrák főerőt még Tirolban gondolta, a Vicenza felől érkező Radivojevich tábornokkal szembeni védelemhez elegendőnek érezte magát. Annak érdekében, hogy az osztrákok egyesülését késleltesse, szeptember 9-én két hadosztályát az Etsch völgyében Sommariva csapatai ellen indította. Egy dandár Dolce felé menetelt, ahol egyesülnie kellett egy másik dandár részeivel, és így együtt a folyó bal partján vonultak észak felé. Egy hadosztály két oszlopban a folyó jobb oldalán indult el, az egyik a parton Brentinón át, a másik a hegyekben, Ferrarán át Avio és Brentonico ellen nyomult előre.

Sommariva a túlerő elől kiűritette Belluno, Avio és Pilcante helységeket a folyó jobb, valamint Vo és Ala településeket a bal oldalon, és a serralvallei megerősített állás felé húzódott vissza. A csapatok csupán késleltető harcot folytattak, komoly ellenállást nem tudtak, de nem is akartak kifejteni. Ez idő tájt történhetett, hogy az előrenyomuló ellenség Rivalta és Belluno között az ott védő székely századokat visszanyomta. „Ekkor Barkóczy László tizedes saját elhatározásából az ott maradt századok támogatásául az ellenség előrenyomulását egy ideig feltartóztatta.”⁵¹ Amikor azonban az alkirály Radivojevich tábornok Verona elleni előrenyomulásáról hírt kapott, a támadását félbeszakította és az egyik hadosztályát Verona felé visszavonta. Sommariva erre szeptember 11-én elhatározta, hogy előrenyomul és elfoglalja az eredeti állásait.

Az osztrák főhadiszállás Trientből – Hiller ide várta a Pflacher-hadosztályt a Duna vidékéről – a Valsuganán keresztül 14-én érkezett Vicenzára. Ugyanezen a napon Radivojevich tábornok hadteste már San Bonifacio magasságában járt, az elővéd dandárai közeledtek Caldieróhoz. November 15-én itt következett be az a kétnapos csata, mely harcászatiilag az

⁴⁸ ÖStA KA AFA K 1586. 1813-11-39. Móricz százados november 3-i jelentése Lodronéról.

⁴⁹ Uo. K 1586. 1813-11-45. Sommariva tábornok november 9-i levele Roveretóból Vlasits tábornoknak.

⁵⁰ Uo. K 1586. 1813-11-125b. Móricz százados november 7-i jelentése.

⁵¹ *Amon* 1892. 278–279. o.

alkirály sikerét hozta, de hadászati szempontból nem döntött el semmit. A következő napokban Hiller fő törekvése arra irányult, hogy az alkirály csapatait kiszorítsa az Etsch völgyéből. Közben Nugent tábornok a Pó torkolatától sikeresen nyomult előre és megszállta Ferrarát. Ekkor adta meg magát Zára vára s több más dalmát vár. E sikerek azonban mégsem nyerték el az uralkodó és az Udvari Haditanács tetszését, mert Hiller táborszernagyot leváltották, és a helyét december 15-én Bellegarde tábornagy vette át.

A caldierói ütközet után komolyabb hadmozdulatokra az év végéig már nem került sor. Ez nem jelenti azt, hogy a katonák unatkoztak volna. Továbbra is intenzív felderítő, járőr és biztosító feladatokat láttak el, időnként némi harccal fűszerezve. A parancsnokok nagy gondot fordítottak a biztonságukra, amelyet csak jól szervezett előőrsi szolgálattal lehetett fenntartani, illetve ily módon lehetett időben hírt szerezni egy esetleges támadásról. Ebben részt kellett venni minden köteléknek, természetesen a székelyeknek is. A megmaradt iratok között fellettünk egy kimutatást, melyet november 21-én Benke őrnagy készített, aki ekkor felelős volt az Etsch folyó jobbparti részein felállított előőrsi szolgálattért.⁵² A megőrzött dokumentum arról tanúskodik, hogy az őrnagy tisztában volt az előőrsi szolgálattal kapcsolatos elméleti tudással, és minden bizonnyal nagy gyakorlattal is rendelkezett benne. Kísérlet tettünk a kimutatásban szereplő helyek azonosítására, de ez megfelelő térkép hiányában nem minden esetben sikerült. Az őrnagy minden bizonnyal végigjárta az általa kiválasztott helyeket, és azokat vagy személyesen megmutatta, vagy vázlatokat készített róluk.

Az őrnagy négy elemből állította fel az előőrsi rendszert. Az első vonal központja Bellunónál⁵³ volt, ahol a 4. vadászszázalajtól két század és a 10. (Stipsicz-) huszárezred egy szakasza látott el szolgálatot. Egy vadászszázados által irányított különítmény öt előőrsi figyelőpontot működtetett. A legfontosabb Rivalta felé állt fel, a huszárok – vadászok biztosítása mellett – innen indulva járőröztek a folyóvölgyben előre. E mögött az őrnagy még két pontot jelölt ki az elől lévők támogatására. Három szakasz került egy itt lévő sáncokkal védett kápolnához,⁵⁴ amely olyan helyen épült, hogy uralta a Bellunói-szorost. A környező magaslatok mindegyikén egy alvadász vezetésével tizenkét embernek kellett figyelnie, a Belluno előtti magaslatokon pedig egy szakasz kapta a „hálás” feladatot, hogy sáncokat készítsen. Benke őrnagy felhívta a figyelmet arra, hogy az őrsök figyeljenek ne csak a folyóvölgyben futó, hanem a hegyi utak felől érkező minden útra is.

Az első vonal mögött támogatóként áll fel – Belluno mögött háromnegyed órányira, egy Mama⁵⁵ nevű helység előtt – két székely század Benke őrnagy személyes parancsnoksága alatt. A székelyek kilenc pontról ellenőrizték a környék útjait, illetve a település előtt egy szőlőskertben egy szakasz állt készenlétben támogatás nyújtására.

A harmadik vonal, az ún. „felvevő őrs” létesítésének az volt az értelme, hogy egy nagyobb erejű ellenséges támadás esetén az első két vonalból hátrálók itt kapjanak erősítést. Az őrsöt

⁵² ÖStA KA AFA K 1582. 813-9-309a.

⁵³ Ma Belluno-Veronese.

⁵⁴ Valószínűleg a Chiesetta di Sant’Andrea.

⁵⁵ Ma Mama di Sopra.

alkotó század a 26. (Hohenlohe–Bartenstein-) gyalogezredhez tartozott, és még négy figyelpontot is működtetett.

Az előőrsi rendszer utolsó elemét egy székely század alkotta Avio⁵⁶ település mellett. Azonban nekik sem csupán várakozással telt el az idejük, hanem a környék völgyeit, gyalogösvényeit figyelték, hogy az ellenség semerről se juthasson el idáig.

Az év utolsó heteiben jelentős események az észak-itáliai hadszíntéren már nem voltak. Néhány vár és erőd még gazdát cserélt, zajlottak ostromok és kisebb ütközetek, de mindez a főhadszíntér eseményeire nem gyakorolt semmilyen befolyást. Pedig a harc nemcsak fegyverekkel, hanem szavakkal, illetve röplapokkal is zajlott. Egy ilyen érdemesnek tartunk közölni, ha nem is a hamissága miatt, hanem annak az igazolására, hogy a székely név említése milyen nyomatékot adott az egyébként teljesen téves hírnek. Jelen esetben ugyan a huszárokról van szó, de ezt nyugodt szívvel érvényesnek gondoljuk a gyalogosokra is:

„ÉRTESÍTÉS

Napóleon császárt ismét legyőzték Hanau közelében. Wrede tábornok a bajorokkal, és az ausztriai JÓZSEF főherceg- és SZÉKELY huszárezred oldalazva megkerülték, és a francia hadsereg hátában döntő és teljes vereséget mértek rá. Napóleon császárnak a győztesek fogságába kellett esnie. Minden pillanatban várhatók e nagyon fontos ütközet részletei, amely eldönti, megpihenhet-e Európa és nyugalomhoz jutnak-e a Nemzetek.

Vicenza 1813. november 8-án.⁵⁷

A francia–olasz csapatok Itáliában még tartották az Etsch völgyét, de Schwarzenberg tábornagy és Gebhard Leberecht von Blücher tábornagy porosz serege már felzárkózott a Rajna vonalára. A két székely határőr gyalogezred katonái még nem mehettek haza, mert a következő évben folytatódott a háború.

A császári–királyi hadseregtörténet idézett szövege tehát igazat mondott. A háromszéki ezred határőrei valóban nem vettek részt jelentősebb, az események menetét megváltoztató csatában vagy ütközetben, csupán a mindennapos harcokban. Ez azt is jelenti, hogy nagy veszteséget nem egy-egy csatanapon szenvedtek el, hanem szinte folyamatosan kerültek fel a veszteséglistákra. Sajnos ezeket lehetetlen összesíteni, s így nem tudunk beszámolni arról, hogy 1813. szeptembertől az év végéig hány székely harcos vesztette életét a Gail vagy az Etsch folyóvölgyi harcokban, vagy éppen fent a hegyekben felderítés közben a szikláról leesve, illetve a figyelponton megfagyva. E veszteségek nem érték el azt a szintet, hogy bekerüljenek a híradásokba, vagy akár a történeti művekbe. Munkánkkal ezt a hiányt igyekeztünk csökkenteni.

⁵⁶ Ma Avia.

⁵⁷ ÖStA KA AFA K 1584. 1813-11-ad118. Aviso, olaszból Csorba László fordította, amelyet ezúton is köszönök neki.

RÖVIDÍTÉSEK, BIBLIOGRÁFIA

- ÖMZ Österreichische Militärische Zeitschrift
 ÖStA KA Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv
 AFA Alte Feldakten: Armee in Innerösterreich (Hiller) (1813)
 ML Musterlisten
- Amon* 1892. *Amon, Gustav Ritter von Treuenfest*: Geschichte des kaiserl. und königl. Husaren-Regiments Nr. 10. Wien, 1892.
- Csikány* 2019. *Csikány Tamás*: Csíki gyaloghatárőrök a hanai csatában. In: Adalékok a Székelyföld történetéhez. Tanulmányok Egyed Ákos 90. születésnapja tiszteletére. Szerk. *Benkő Levente – Demeter László*. Sepsiszentgyörgy, 2019.
- Ernst* 1862. *Ernst, Georg*: Geschichte des k. k. neunten Husaren-Regiments. Wien, 1862.
- Hirtenfeld* 1857. *Hirtenfeld, Jaromir*: Der militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. Wien, 1857.
- Nagy-L.* 2020. *Nagy-L. István*: A császári-királyi hadsereg 1765–1815. Szervezettörténet és létszámviszonyok. Pápa, 2013.
- Relationen Relationen der bei de k.k. Armee von Italien im October 1813 ausgeführten Bewegungen und der Gefechte bei Tarvis, an der Mühlbacher Klause, bei Bassano, St. Marco, Calliano, Cismone. Wien, 1814.
- Szádeczky* 1908. *Szádeczky[-Kardoss] Lajos*: A székely határórség szervezése 1762–64-ben. Okirattárral (1761–1790). Budapest, 1908.
- Teleki* 1877. *Teleki Domokos*: A székely határórség története. Budapest, 1877.
- Welden* 1855. *Welden, Ludwig*: Krieg der Oesterreicher in Italien gegen bei Franzosen in den Jahren 1813 & 1814. Graz, 1855.
- Wrede* 1898. *Wrede, Alphons*: Geschichte der k. und k. Wehrmacht. Die Regimenter, Corps, Branchen und Anstalten von 1618 bis Ende des XIX. Jahrhunderts. I. Bd. Wien, 1898.
- Wrede* 1903. *Wrede, Alphons*: Geschichte der k. und k. Wehrmacht. Die Regimenter, Corps, Branchen und Anstalten von 1618 bis Ende des XIX. Jahrhunderts. V. Bd. Wien, 1903.

Tamás Csikány

BORDER GUARDS FROM THE HÁROMSZÉK REGION IN THE WAR OF 1813

(Abstract)

The two battalions of the 15th Infantry (Number 2 „Székely”) Regiment fought through the war of 1813 in the ranks of Field Marshal Johann von Hiller’s Inner Austrian army. Like the battalions of the border regiments of the Royal and Imperial Army, the two battalions were primarily used as both vanguard and rearguard. The soldiers from the Háromszék region had to perform similar tasks to those of the native fighters in unfamiliar terrain and extreme weather conditions. The daily battles resulted in many casualties, but in none of the daily reports may we find that the border guards did not do their duties. The description of the events provides a good opportunity to study the light infantry warfare of the period. The Székely battalions particularly distinguished themselves in the fighting around Hermagor, in the capture of Mühlbacher Klause and in the advance on Rovereto as well.

Tamás Csikány

GRENZWACHEN AUS HÁROMSZÉK IM KRIEG DES JAHRES 1813

(Resümee)

Die beiden Bataillone des 15. (2. Sekler) Infanterieregiments kämpften während des Kriegsjahres 1813 in den Reihen der Innerösterreichischen Armee von Feldmarschalleutnant Johann von Hiller. Wie die Bataillone der Grenzregimenter der kaiserlich-königlichen Armee, wurden die beiden Bataillone vor allem als Vorhut und Nachhut eingesetzt. Die Soldaten aus Háromszék mussten in unbekanntem Terrain und unter extremen Wetterbedingungen ähnliche Aufgaben wie die einheimischen Jäger erfüllen. Die täglichen Kämpfe forderten viele Opfer, aber in keinem der Tagesberichte konnten wir lesen, dass die Grenzsoldaten ihre Pflicht nicht erfüllt hätten. Die Schilderung der Ereignisse bietet eine gute Gelegenheit, den Kampf der leichten Infanterie jener Zeit zu studieren. Die Sekler-Bataillone zeichneten sich besonders bei den Kämpfen um Hermagor, bei der Besetzung der Mühlbacher Klause und beim Vorstoß von Rovereto aus.

Tamás Csikány

DES GARDES-FRONTIÈRES DU DISTRICT DE HÁROMSZÉK
DANS LA GUERRE DE 1813

(Résumé)

Au cours de l’année de guerre 1813, les deux bataillons du 15e régiment d’infanterie (2e régiment sicule) ont combattu dans les rangs de l’armée du général de corps d’armée Johann von Hiller en Autriche intérieure. Comme les bataillons des régiments de frontière de l’armée impériale-royale, ces deux bataillons étaient principalement utilisés comme avant-garde ou arrière-garde. Les soldats de Háromszék ont dû accomplir des tâches similaires à celles des chasseurs autochtones et ce, sur un terrain inconnu et dans des conditions climatiques extrêmes. Les combats quotidiens ont fait de nombreuses victimes, mais aucun des rapports quotidiens ne parle de gardes-frontières qui n’avaient pas fait leur devoir. La description des événements offre une bonne occasion d’étudier la tactique de l’infanterie légère de l’époque. Les bataillons sicules se sont particulièrement distingués dans les combats autour de Hermagor, dans la prise de Mühlbacher Klause et dans l’avancée sur Rovereto.

ПОГРАНИЧНИКИ В ХАРОМСЕК В ВОЙНЕ 1813-ОГО ГОДА

(Резюме)

Два батальона 15-ого (2-ого секейского) пехотного полка сражались до конца в военном 1813-ом году в рядах армии генерал-майора Иоганна фон Хиллера во Внутренней Австрии. Два батальона, аналогично батальонам пограничных полков Имперско-Королевской Армии, использовали прежде всего в качестве перед и послезащитников. Воинам Харомсек приходилось решать аналогичные задачи в незнакомой для них местности, в экстремальных погодных условиях, как и родившимся здесь охотникам. Ежедневные бои сопровождались многочисленными жертвами, но ни в одном из ежедневных отчетов мы не обнаружили того, что пограничники не выполняли бы свой долг. Изложение событий обеспечивает хорошую возможность изучения военной тактики легкой пехоты того времени. Секейские батальоны особенно выделились в боях в окрестностях Хермагора, и также при завоевании Мюльбахер-Клаузе и при прорыве вперед на Роверето.

The page is framed by a highly detailed, ornate border. At the top, two figures on horseback are depicted: on the left, a figure in armor holding a lance; on the right, a figure holding a shield with a crescent moon and a star. The border is filled with various military and heraldic symbols, including flags, banners, and armor. The text is centered within this decorative frame.

ÉRTESÍTÉS

Felhívjuk tisztelt olvasóink figyelmét,
hogy 2022-től megszűnik a folyóirat
hírlapárusi forgalmazása,
ezért javasoljuk
a kiadvány postai előfizetését.

Az egyes példányok megvásárolhatók
a HM Hadtörténeti Intézet és
Múzeum épületében,
1014 Budapest, Kapisztrán tér 2–4.
Kapcsolat: konyv@mail.militaria.hu

Az alapítás éve
1888